

Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti

Təsdiq edirəm
Tədris məsələləri üzrə prorektor v.i.e:

 dos. Zaur Məmmədov
"20" may 2026-cı il

Fənn sillabusu

İxtisas: -6004002 "Biznesin idarə edilməsi"

Fakültə: "İqtisadiyyat və idarəetmə"

Kafedra: "İqtisadiyyat və innovativ idarəetmə"

I. Fənn haqqında məlumat

Fənnin adı: "Ətraf mühitin iqtisadiyyatı" tədris proqramı və tədris planı əsasında tərtib edilmişdir. Sillabus kafedranın 20. 05. 2026-cı il 09 sayılı protokolu ilə təsdiq edilmişdir.

Fənnin kodu: IPFS-B 10

Tədris ili: IV (2026-2027). Semestr: VII

Tədris yükü cəmi: Ümumi: 60 saat. Auditoriya yükü 20 saat- (10 s. mühazirə; 10 s. seminar)

Təhsil alma forması: Qiyabi

Tədris dili: Azərbaycan

AKTS üzrə kredit: 6

II. Müəllim haqqında məlumat:

Fənni tədris edən müəllimin adı, soyadı, elmi dərəcəsi və elmi adı: dos. Zamanov Fizuli

Mirzəmməd oğlu

Kafedranın hüquqi ünvanı: Lənkəran şəhəri, Füzuli küç., 170-a

Məsləhət saati: II-V günlər: saat 12⁰⁰-13⁰⁰

E-mail ünvanı: fizuliz@list.ru

III. Təvsiyyə olunan dərslik, dərs vəsaiti və metodiki materiallar:

Əsas

1. Şövqi Göyçaylı, Telman İsmayılov. "Təbiətdən istifadənin iqtisadi və ekoloji əsasları". Dərslik. Bakı, 2009.

2. Zahid Məmmədov. "Təbiətdən istifadənin iqtisadiyyatı". Dərslik. Bakı, 2010.

3. Raibə Cəfərova. "Təbiətdən istifadənin iqtisadiyyatı". Dərs vəsaiti. Bakı, 2013.

4. İslam İbrahimov, "Ətraf mühitin iqtisadiyyatı". Dərs vəsaiti. Bakı, 2015.

5. A.B. Dolxanov. "Təbiətdən istifadənin hüquqi əsasları". Dərslik. Bakı, 2010.

6. "Ətraf mühitin iqtisadiyyatı" Mühazirə materialları

Əlavə

7. С.Н.Бобылев, А.Ш.Ходжаев. «Экономика природопользования». Учебник МГУ. Москва, 2008.

8. Qreqori Mənkü, "Ekonomiksin əsasları". Harvard Universiteti, 2010.

IV. Prerekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən başqa bir fənnin tədrisinə zərurət yoxdur.

V. Korekvizit: Fənnin tədrisi ilə eyni zamanda başqa fənnin tədrisinə zərurət yoxdur.

VI. Fənnin təsviri və məqsədi: Yeni iqtisadi münasibətlər şəraitində əhalinin və sənayenin tələbatının ödənilməsində, təbii ehtiyatlardan səmərəli istifadə olunması və ətraf mühitin mühafizəsi global xarakter daşıyır. Dayanıqlı sosial-iqtisadi inkişaf cəmiyyətin tələbatına cavab verməklə, ətraf mühitin təbii ehtiyat potensialının istifadəsinə verilməsi ətraf mühit və qüvvələrin inkişaf səviyyəsinə uyğun gələcək nəsillərin istifadəsinə verilməsi ətraf mühit və təbii ehtiyatlardan düzgün istifadədən asılıdır. Ona görə də, təbiətlə cəmiyyətin qarşılıqlı əlaqəsi, bu əlaqələrin təsirinin optimallaşdırılması və onların həlli yollarının axtarılması vacib şərtlərdəndir. Bu ətraf mühitdən və təbii ehtiyatlardan səmərəli istifadə olunmasında və mühafizəsində iqtisadi aspektlərin araşdırılması, ümumi qanunauyğunluqların öyrənilməsi global mahiyyət daşıyır. Ona görə də, "Ətraf mühitin iqtisadiyyatı" fənni üzrə təbii ehtiyatlar və təbiəti mühafizəsi ilə bağlı iqtisadi məsələlər təhlil edilir: Fənnin tədrisi milli iqtisadiyyatın ayrı-ayrı sahələrində mövcud olan problemlərin həlli istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsi, çevik bazar siyasətinin aparılması, iqtisadiyyatın sahə və sektorları arasında üzvu vəhdət və s. məsələləri özündə ehtiva edir.

Tələbələrə ətraf mühitin və təbiətdən istifadədə təbii ehtiyat-lardan istifadə və dayanıqlı inkişaf, ətraf mühitin mühafizəsinin iqtisadi qiymətləndirilməsi metodları, planlaşdırılması və idarə edilməsi, təbii ehtiyatların iqtisadi dəyəri, ərzaq təminatı problemləri barədə zəngin biliklər verməkdən ibarətdir.

"Ətraf mühitin iqtisadiyyatı" fənninin öyrənilməsi "Mühasibat uçotu və audit" ixtisası üzrə mütəxəssis hazırlığı zamanı ətraf mühitə çirklənmədən dəyən sosial-iqtisadi ziyanın müəyyən olunması; təbiəti mühafizənin idarə edilməsi və ekoloji sahibkarlıq, onun maliyyə mənbələri; ətraf mühit və təbiətdən istifadənin iqtisadi tənzimlənməsində (vergi, sığorta, bank sistemləri və s.); və s. kömək edir.

VII. Davamiyyətə qoyulan tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılır və onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə: Tələbənin biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir: 50 bal semestr dövründə (o cümlədən 20 bal məşğələ dərslərində fəaliyyətə, 30 bal isə kollektiviumun nəticələrinə görə verilir), 50 bal isə imtahanda (hər bir билет 5 sualdan ibarət olmaqla 10 balla qiymətləndirilir) toplayır.

Seminar ərzində minimum 2 dəfə kollokvium keçiriləcəkdir. Tələbə kollokviumda iştirak etmədikdə jurnalda 0 (sıfır) bal qeyd olunur.

Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzər alınır.

Qiymətləndirmə meyarları aşağıdakılardan ibarətdir:

-10 bal- tələbə keçilmiş material dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.

-9 bal-tələbə keçilmiş material tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam açır.

-8 bal-tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;

-7 bal- tələbə keçilmiş material başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırır bilmir

-6 bal- tələbənin cavabı əsasən düzgündür.

-5 bal-tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.

-4 bal- tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;

- 3 bal- tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırma bilmir;
- 1-2 bal- tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.
- 0 bal- suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı **17 bal**dan az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semestr dövründə tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunmur.

Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında):

№	Bal	Qiymət	
		Sözlə	Hərflə
1.	91-100	Əla	A
2.	81-90	Çox yaxşı	B
3.	71-80	Yaxşı	C
4.	61-70	Kafi	D
5.	51-60	Qənaətbəxş	E
6.	50 və ondan aşağı	Qeyri-kafi	F

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə universitetin daxili nizam-intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir görülür.

X. Təqvim planı: Mühazirə 10 saat, məşğələ 10 saat, Cəmi 20 saat.

№	Mövzuların adı	O cümlədən	
		Mühazirə	Seminar
1.	Ətraf mühitin iqtisadiyyatının əsasları: öyrənilmə metodları və üsulları. Cəmiyyətin inkişafında təbii ehtiyatların yeri və rolu. Təbii ehtiyatlar və onların növləri PLAN: 1. Ətraf mühitin iqtisadiyyatının mahiyyəti 2. Ətraf mühit mühafizəsinin inkişaf tarixi 3. Ətraf mühitdən istifadənin idarəetmə metodları və funksiyaları 4. Cəmiyyətlə təbiətin qarşılıqlı əlaqəsi və onun başlıca xüsusiyyətləri 5. Cəmiyyətlə sosial mühit münasibətlərinin formalaşması 6. Təbii resursların iqtisadi-maddi, xidmət və ticarət (bazar) təsnifatı 7. Su ehtiyatları, onlardan səmərəli istifadə və mühafizə yolları 8. Torpaq ehtiyatları, onlardan istifadənin müasir vəziyyəti və mühafizə tədbirləri 9. Bioloji resurslar və onların mühafizəsi Mənbə: 1,3,4, 6	2	2
2.	Təbii ehtiyatların qiymətləndirilməsi. Dayanıqlı iqtisadi inkişafın təmin edilməsinin ekoloji aspektləri. Ekoloji tarazlığın təmin edilməsinin institusional əsasları PLAN: 1. Təbii resurs potensialının iqtisadi qiymətləndirilməsinin mahiyyəti 2. Təbii resurs potensialının iqtisadi qiymətləndirilmə istiqamətləri	2	2

	3. Təbii resursların sərfiyyat, renta və qarışıq qiymətləndirilməsi 4. Mineral-xammal ehtiyatları, onlardan istifadənin ekoloji qiymətləndirilməsi 5. İnsan inkişafı və ekoloji dayanıqlıq 6. Ətraf mühitin mühafizəsi fəaliyyətinin proqnozu və planlaşdırılması 7. Ekoloji sahibkarlığın əhəmiyyəti və formaları. 8. Ekoloji sahibkarlığın mahiyyəti və ekoloji biznes 9. Ekoloji lizinq Mənbə: 1,3,4,6,7		
3.	Ekoloji tarazlığın idarə edilməsinin iqtisadi mexanizmi. Ekoloji tarazlığın pozulması ilə bağlı yaranan iqtisadi risklərin qiymətləndirilməsi. Ətraf mühitin mövcud vəziyyətinin analitik təhlili PLAN: 1. Ətraf mühitin mühafizəsi xərcləri və onların əsas istiqamətləri 2. Təbiəti mühafizənin cari tədbirləri və fəaliyyəti, onlara ayrılan xərclər 3. Maliyyələsmənin əsas mənbələri və təbiəti mühafizə təyinatlı fondlar 4. Ətraf mühitə təsirin qiymətləndirilməsində indikatorlar, nöqsanlar və risklər. 5. Təbii proseslərin pozulmasının canlı aləmin sağlamlığına mənfi təsiri. 6. Təbii ehtiyatların müxtəlif növlərinin qiymətləndirilməsi üsulları. 7. Ekoloji audit, onun obyektı və mərhələləri Mənbə: 1,2,3,4,6	2	2
4	Ətraf mühitə dəyən ziyanların sosial-iqtisadi dəyərləndirilməsi. Ekoloji marketing və marketing tədqiqatları aparılması. Ətraf mühit komponentlərinə monitoring sistemi PLAN: 1. Təbii sosial-ekoloji problemlər və onlarla mübarizə formaları 2. Demografiya və urbanizasiya problemlərinin sosial iqtisadi amilləri 3. Ekoloji marketing (ekoloji bazar) və əmtəə bazarı. 4. Ekoloji marketingdə informasiya mənbələri və proqnozlaşdırma metodları 5. Ekoloji monitoring zamanı ekoloji ziyanların müəyyən edilməsi 6. Ekoloji çirklənməyə görə ödəmələr Mənbə: 1,2,3,4,6,7	2	2
5.	Ekoloji sığorta sistemi və ekoloji menecment. Ekoloji tarazlığın təmin edilməsi sahəsində dövlət siyasəti. Azərbaycan Respublikasında ətraf mühit və ekoloji tarazlığın təmin edilməsinə dair Strateji Yol Xəritəsi. PLAN: 1. Ekoloji sığorta, onun növləri və formaları	2	2

2. Ekoloji sığorta sisteminin təşkilatı metodiki təminatı tədbirləri		
3. Müəssisələrin ekoloji menecmenti və ekoloji siyasətinin məqsədləri		
4. Ətraf mühitdən istifadəyə dair sertifikat, lisenziya və limitlər		
5. Təbii mühafizə fəaliyyətinin iqtisadi stimullaşdırılmasında xarici təcrübə		
6. Azərbaycanda ətraf mühitin çirklənmə mənbələri		
7. Azərbaycanda su resurslarından istifadənin ekoloji problemləri və mühafizəsi		
8. Azərbaycanda torpaq resurslarından istifadənin ekoloji iqtisadi aspektləri		
Mənbə: 1,2,3,4,6,7	10	10
Cəmi:		

XI. Fənnin təsviri və məqsədi: Tələbə müxtəlif iqtisadi anlayışlar, terminlər və proseslər barədə ilkin fikirləri bilməlidir. Həmçinin, hazırlıq məqsədilə bir çox ətraf mühitlə bağlı iqtisadi termin, kateqoriya və qanunlar tələbələr tərəfindən daha yaxşı dərk olunmalıdır.

XII. Fənnin tədrisi üçün nəzərdə tutulan tədris və öyrənmə metodları:

- mühazirə, seminarlar, praktiki tapşırıqlar;
- təqdimatlar və müzakirələr, debatlar,
- müstəqil iş/araşdırma (məsələn, praktiki nümunələrlə iş);

XIII. Fənn üzrə təlimin nəticələri: Kursu uğurla tamamlayan tələbələr sonda aşağıdakı bacarıqlara yiyələnəcəklər:

- Ətraf mühit iqtisadiyyatının əsas anlayışlarını, məqsəd və vəzifələrini izah edir.
- Təbii ehtiyatlardan səmərəli istifadə prinsiplərini və ekoloji problemlərin iqtisadi təsirlərini təhlil edir.
- Ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində dövlət siyasəti, ekoloji qanunvericilik və idarəetmə mexanizmlərini qiymətləndirir.
- Ekoloji xərclər, ekoloji səmərəlilik və davamlı inkişaf göstəricilərini hesablayır və tətbiq edir.
- Ekoloji layihələrin iqtisadi qiymətləndirilməsi və ekoloji risklərin idarə olunması üsullarını tətbiq edir.
- Yaşıl iqtisadiyyat, alternativ enerji mənbələri və ekoloji innovasiyaların iqtisadi inkişafda rolunu izah edir.

XIV. Tələbələrin **fənn** **haqqında** **rəy** **və**
iradları: _____

XV: Kollokvium sualları:

Kollokvium sualları

1. Ətraf mühitin iqtisadiyyatının mahiyyəti
2. Ətraf mühit mühafizəsinin inkişaf tarixi
3. Cəmiyyətlə təbiətin qarşılıqlı əlaqəsi və onun başlıca xüsusiyyətləri
4. Təbii resursların iqtisadi-maddi, xidmət və ticarət (bazar) təsnifatı
5. Su ehtiyatları, onlardan səmərəli istifadə və mühafizə yolları
6. Torpaq ehtiyatları, onlardan istifadənin müasir vəziyyəti və mühafizə tədbirləri
7. Təbii resurs potensialının iqtisadi qiymətləndirilməsinin mahiyyəti
8. Təbii resurs potensialının iqtisadi qiymətləndirilmə istiqamətləri
9. Təbii resursların sərfiyyat, renta və qarışıq qiymətləndirilməsi

XVI. İmtahan sualları:

1. Ətraf mühitin iqtisadiyyatının mahiyyəti
2. Ətraf mühit mühafizəsinin inkişaf tarixi
3. Cəmiyyətlə təbiətin qarşılıqlı əlaqəsi və onun başlıca xüsusiyyətləri
4. Təbii resursların iqtisadi-maddi, xidmət və ticarət (bazar) təsnifatı
5. Su ehtiyatları, onlardan səmərəli istifadə və mühafizə yolları
6. Torpaq ehtiyatları, onlardan istifadənin müasir vəziyyəti və mühafizə tədbirləri
7. Təbii resurs potensialının iqtisadi qiymətləndirilmə istiqamətləri
8. Təbii resurs potensialının iqtisadi qiymətləndirilməsi
9. Təbii resursların sərfiyyat, rentə və qarışıq qiymətləndirilməsi
10. Mineral-xammal ehtiyatları, onlardan istifadənin ekoloji qiymətləndirilməsi
11. Ətraf mühitin mühafizəsi fəaliyyətinin proqnozu və planlaşdırılması
12. Ekoloji sahibkarlığın mahiyyəti və ekoloji biznes
13. Ekoloji lizinq
14. Ətraf mühitin mühafizəsi xərcləri və onların əsas istiqamətləri
15. Təbiəti mühafizənin cari tədbirləri və fəaliyyəti, onlara ayrılan xərclər
16. Maliyyələşmənin əsas mənbələri və təbiəti mühafizə təyinatlı fondlar
17. Ətraf mühitə təsirin qiymətləndirilməsində indikatorlar, nöqsanlar və risklər.
18. Təbii proseslərin pozulmasının canlı aləmin sağlamlığına mənfi təsiri.
19. Təbii ehtiyatların müxtəlif növlərinin qiymətləndirilməsi üsulları.
20. Ekoloji audit, onun obyekti və mərhələləri
21. Demografiya və urbanizasiya problemlərinin sosial iqtisadi amilləri
22. Ekoloji marketinqdə informasiya mənbələri və proqnozlaşdırma metodları
23. Ekoloji çirklənməyə görə ödəmələr
24. Ekoloji sığorta, onun növləri və formaları
25. Ekoloji sığorta sisteminin təşkilati metodiki təminatı tədbirləri
26. Ətraf mühitdən istifadəyə dair sertifikat, lisenziya və limitlər
27. Təbiəti mühafizə fəaliyyətinin iqtisadi stimullaşdırılmasında xarici təcrübə
28. Azərbaycanda ətraf mühitin çirklənmə mənbələri
29. Azərbaycanda su resurslarından istifadənin ekoloji problemləri və mühafizəsi
30. Azərbaycanda torpaq resurslarından istifadənin ekoloji iqtisadi aspektləri

"Ətraf mühitin iqtisadiyyatı"fənninin sillabusu 6004002-"Biznesin idarəedilməsi" ixtisası üzrə tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir.

Sillabus "İqtisadiyyat və innovativ idarəetmə" kafedrasında müzakirə edilərək təsdiq edilmişdir. (20. 05. 2026-cı il protokol 09)

Fənn müəllimi:

dos F.M.Zamanov

Kafedra müdiri v.i.e:

dos.G.T.Əliyeva